

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΤΗΡΙΟ ΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟ ΜΑΚΡΙΑ !!!^I



12 ΙΟΥΝΗ 1842^{II}

«Τα πάθη δεν σβήνουν με την ηλικία ή μονάχα γιατί παρουσιάζονται ξεχωριστές περιστάσεις για όλους τους ανθρώπους. Είναι άτομα που τα πάθη τους δυναμώνουν με την ηλικία και παίρνουν μάλιστα μια παράξενη δύναμη κι αντίσταση. Ο άνθρωπος πρέπει να σκεφτεί πολύ προτού συγχαρεί τον εαυτό του, γιατί έχει περάσει την ηλικία που ξεσπάνε οι θύελλες... Μπορούν να ξαναγυρίσουν εκεί που δεν το περιμένει.»

OMNIA MEA MECUM PORTO ^{III}

«[...] Αρκετά οι πίκρες ! Δώσαμε στον κόσμο αυτό που του ανήκε, δεν τσιγκουνευτήκαμε, του αφιερώσαμε τα καλύτερα μας χρόνια, και νοιαστήκαμε πλέρια κι' ειλικρινά για την τύχη του. Πονέσαμε πιότερο απ' αυτόν για τα δικά του βάσανα . Τώρα πνίγουμε τα δάκρυα κι αγναντεύουμε αντρίκια ό,τι είναι γύρω μας, όπως κι αν είναι μπορούμε και πρέπει να τα υποφέρουμε. Το χειρότερο πέρασε . Το λοιπόν, μια δυστυχία που πέρασε είναι μια δυστυχία που τελείωσε. Είχαμε τον καιρό να γνωρίσουμε τη θέση μας. Δεν ελπίζουμε τίποτα ή καλύτερα, αν θέλετε, περιμένουμε τα πάντα. Αυτό είναι το ίδιο. Πολλά πράγματα μπορούν να μας προσβάλλουν, να μας τσακίσουν, να μας σκοτώσουν, μα τίποτα δεν μπορεί να μας *ξαφνιάσει*... αν όλοι μας οι στοχασμοί κι όλα μας τα λόγια δεν ήταν απλά στα χείλη μας.

Το καράβι βουλιάζει. Η στιγμή της αμφιβολίας ήταν τρομερή, σαν οι ελπίδες βρίσκονταν δίπλα στον κίνδυνο. Σήμερα η θέση είναι καθαρή. Το καράβι δεν μπορεί να σωθεί. Δεν του μέλλει ή να χαθεί, ή να βρει τη σωτηρία του μόνο του.

Ας παρατήσουμε λοιπόν το καράβι, ας ρίχουμε πια στις βάρκες, πάνω στα δοκάρια, να δοκιμάσει ο καθένας την τύχη του, τις δυνάμεις του.

Ας βγούμε από την αποπνιχτική κάμαρα, όπου τελειώνει μια μακριά και θυελλώδης ζωή! Ας βγούμε από την βαριά και μολυσμένη ατμόσφαιρα του αρρώστου, στον καθαρό αέρα, μες τους κάμπους. Θα βρεθούν αρκετοί ερασιτέχνες, που θα βαλσαμώσουν τον πεθαμένο-κι ακόμα πιότερα σκουλήκια που θα ζήσουν από την αποσύνθεση του. Ας αφήσουμε σ' αυτούς το κουφάρι – όχι γιατί αξίζουν πιότερο ή λιγότερο από μας, μα γιατί θέλουν αυτό που εμείς δεν θέλουμε, γιατί ζουν από αυτό, ενώ εμείς υποφέρουμε απ' αυτό. Ας ξεμακρύνουμε λοιπόν, ελεύθεροι κι αφιλόκερδοι, ξέροντας καλά πως δεν υπάρχει για μας κληρονομιά και που άλλωστε δεν την έχουμε καμία ανάγκη.

Άλλοτε θα ονοματίζατε αυτή την περήφανή ρήξη με τα σημερινά – φυγή. Και οι αδιόρθωτοι ρομαντικοί θα το ονοματίσουν ακόμα και σήμερα έτσι, ύστερα απ' όλα τα περιστατικά που ξετυλίχτηκαν μπροστά στα μάτια μας.

Μα ένας ελεύθερος άνθρωπος δεν μπορεί να φύγει γιατί δεν έχει καμία εξάρτηση από τίποτα-εξόν από τις ίδιες του τις πεποιθήσεις. Έχει το δικαίωμα να μείνει ή να ξεκινήσει. Για φυγή, ούτε λόγος να γίνεται. Μπορεί όμως μονάχα να κάνει την ερώτηση: είναι πραγματικά αποφασισμένος;

Επιπλέον, η λέξη φυγή γίνεται πολύ γελοία, όταν την μεταχειρίζονται για κείνους που είχαν την ατυχία να προχωρήσουν και να βλέπουν πιο πέρα, τόσο που δεν άρεσε στους άλλους, και και που δεν θέλουν να γυρίσουν πίσω. Θα μπορούσαν να πουν στους ανθρώπους σαν τον Κοριολανό: δεν είμαστε εμείς που το σκαμε, εσείς μείνατε πίσω. Μα και το ένα και το άλλο είναι παράλογο. Εμείς κάναμε το χρέος μας. Οι άνθρωποι που μας περιστοιχίζουν κάνουν το δικό τους. Η ανάπτυξη του ατόμου και των μαζών γίνεται έτσι που δεν μπορούν να πάρουν πάνω τους όλη την ευθύνη για τις συνέπειες. Μα ένας ορισμένος βαθμός ανάπτυξης-ανεξάρτητα πώς έγινε -υποχρεώνει. Να αρνηθεί κανείς την ανάπτυξή του, είναι ν' αρνηθεί τον ίδιο τον εαυτό του. [...]»^{IV}

Ο Αλεξάντερ Χέρτσεν γεννήθηκε στη Μόσχα στις 6 Απριλίου 1812, την εποχή που μεσουρανούσε ο διαφωτισμός και στο χάραγμα του ουτοπικού σοσιαλισμού. Είναι παιδί και συνεχιστής και των δυο ρευμάτων. Θεωρείται ότι ανήκει στους μεγάλους στοχαστές του Ρωσικού διαφωτισμού, δεύτερος στην χρονική σειρά { Μπελίνσκι, Χέρτσεν, Τσερνισέφσκι, Ντομπρολιούμπωφ }. Το πραγματικό του όνομα είναι Γιακόβλεφ. Το όνομα Χέρτσεν του το έδωσε ο πατέρας του και σημαίνει «παιδί της καρδιάς».

Ο Χέρτσεν πριν από τον Μπελίνσκι {αν και δυο χρόνια μικρότερος} προσχώρησε από νωρίς στις πρωτοποριακές ιδέες της εποχής του. Ήταν φλογερός υποστηρικτής του Λουδοβίκου Φόνερεμπαχ και του Σαιν-Σιμόν, τους οποίους προπαγάνδισε και εκλαίκεψε. Φαίνεται πως γνώρισε από κοντά τον Μαρξ και τους μαρξιστές αλλά δεν έγινε ποτέ μαρξιστής. Ανήσυχο πνεύμα και διορατικός, γοητεύτηκε από τον ουτοπικό σοσιαλισμό και την υπόθεση της επανάστασης. Συνδέθηκε στενά με τον Μπακούνιν και ήρθε πολύ κοντά με τον Προυντόν. Μάλιστα είχε χρηματοδοτήσει την εφημερίδα του τελευταίου.

Είχε εξοριστεί νεαρός ακόμα από το τσαρικό καθεστώς, διότι το ειρωνευόταν, το κοροϊδευε και το σάρκαζε δημοσίως. Μέχρι το θάνατο του έμεινε εχθρός του καθεστώτος και πονοκέφαλος για τον τσάρο. Αρνήθηκε την αριστοκρατική του καταγωγή και δημεύτηκε η περιουσία, που κληρονόμησε από τον πατέρα του, λόγω της στάσης του και της ανυπακοής του. Για να γλιτώσει την παρακολούθηση της Οχράνα και την λογοκρισία αυτοεξορίζεται στο Παρίσι, που ήταν η πόλη των ανατρεπτικών ζυμώσεων και των λαϊκών επαναστάσεων.

Έπειτα εγκαταστάθηκε στο Λονδίνο, όπου το 1853 έστησε το ελεύθερο Ρωσικό τυπογραφείο. Το 1855 εκδίδει το πολιτικό περιοδικό-ημερολόγιο «Πολικό Αστέρι» και το 1857 μαζί με τον αδερφικό νεανικό του φίλο Ογκαριόφ την γνωστή οκτασέλιδη εφημερίδα «Καμπάνα», που διαβάστηκε παρά πολύ και παρόλο που ήταν απαγορευμένη στην Ρωσία κυκλοφορούσε παράνομα με ταχείς ρυθμούς, σαν να τυπωνόταν στη Μόσχα. Αρχικά η «Καμπάνα» ήταν μηνιαία αλλά μετά την επιτυχία και την διάδοση της, έβγαινε κάθε 15 μέρες.

Ο Αλεξάντερ Χέρτσεν ήταν πολυγραφότατος: έγραψε δοκίμια, φιλοσοφικές μελέτες, διηγήματα, νουβέλες, άρθρα, αναμνήσεις και το μυθιστόρημα «Ποίος φταιει».

Παρά την καταγωγή του ο Χέρτσεν δεν έζησε μια εύκολη ζωή. Δέχτηκε χτυπήματα τόσο για την ανατρεπτική του στάση όσο και για την προσωπική του ζωή. Αρκετοί τον κατηγορήσαν ότι πέρασε στον πεσιμισμό και είναι αλήθεια ότι για αρκετό χρονικό διάστημα αποτραβήχτηκε στον σκεπτικισμό, αλλά η ιστορία αποδεικνύει ότι δεν ήταν παρά μια περίοδος ανασυγκρότησης και στοχασμού. Ο ίδιος ο Χέρτσεν διαψεύδει αυτή την άποψη που εκφράσανε μερικοί βιογράφοι.

Ο Αλεξάντερ Χέρτσεν δεν ήταν άνθρωπος της δράσης, σαν το Μπακούνιν, αλλά δίχως άλλο ήταν ένας επαναστάτης στοχαστής, βαθιά ανθρώπινος, που κατανόησε την εποχή του και πέρασε πέρα από αυτή πολεμώντας την. Ο Χέρτσεν πέθανε 58 χρονών, ένα χρόνο πριν την κομμούνια του Παρισιού, δίχως να έχει την τύχη να την ζήσει αλλά μέχρι το τέλος του έμεινε πνεύμα ανήσυχο.

Υ.Γ Το απόσπασμα του Χέρτσεν που παραθέσαμε δεν έχει μόνο ιστορική σημασία.

^I Σ.τ. Ινστιτούτου.

^{II} Α.Χέρτσεν, « Σελίδες από το Προσωπικό Ημερολόγιο », μτφρ. Λιλίκα Γεωργίου και Μάχη Γεωργίου-Κορωναίου, στο «Ανάλεκτα», εκδ.Κάλβος, Αθήνα 1970.

^{III} Σ.τ. Ινστιτούτου. «Όλα όσα μου ανήκουν τα φέρνω μαζί μου.»

^{IV} «{Γράφτηκε στο Παρίσι στις 3 του Απρίλη 1850}.»